



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ЧЕТВЪРТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО ШАХЪНОВ срещу БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 16391/05)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

10 януари 2012 г.

Решението става окончателно при обстоятелствата по член 44, § 2 на Конвенцията. Може да бъде предмет на редакторска преработка.

По делото „Шахънов срещу България“,

Европейският съд по правата на човека (Четвърто отделение), на заседание в състав:

Лех Гарлицки, *Председател*,

Давид Тор Бьоргвинсон,

Георге Николау,

Леди Бианку,

Здравка Калайджиева,

Небойша Вучинич,

Винсент А. Де Гаетано, *съдии*,

и Фатош Арачи, *Заместник секретар на отделението*,

След като заседава при закрити врата на 6 декември 2011 г.,

постанови следното решение, прието на указаната по-горе дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е заведено по жалба (№ 16391/05) срещу Република България, подадена в Съда на основание на член 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от българския гражданин г-н Николай Иванов Шахънов („жалбоподателят“) на 26 април 2005 г.

2. Жалбоподателят е представляван от г-жа С. Стефанова и г-н М. Екимджиев, адвокати, практикуващи в Пловдив. Българското правителство („Правителството“) е представлявано от неговия Представител, г-жа Н. Николова, от Министерство на правосъдието.

3. Жалбоподателят твърди по-специално, че условията, при които е бил задържан във Варненския затвор, са били нечовешки и унижителни, че кореспонденцията му е била наблюдавана, че наказателното производство срещу него е било прекомерно продължително и че не е разполагал с ефективни правни средства за защита по отношение на тези оплаквания.

4. На 28 януари 2010 г. Председателят на Пето отделение решава да уведоми Правителството относно жалбата. Също така е взето решение за едновременно произнасяне по допустимостта и съществото на жалбата (член 29, § 1). Впоследствие делото е възложено на Четвърто отделение.

ОТНОСНО ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

5. Жалбоподателят е роден през 1977 г. и в момента излежава доживотна присъда в Пловдивския затвор.

A. Условия на задържане на жалбоподателя

1. Места на задържане

6. В периода от 29 декември 2002 г. до 18 февруари 2009 г. жалбоподателят е задържан във Варненския затвор във връзка с няколко групи наказателни производства за кражба и за убийство, извършено в хода на грабеж при отегчаващи вината обстоятелства. През ноември 2004 г. той е осъден на доживотен затвор.

7. На 18 февруари 2009 г. жалбоподателят е преместен в Пловдивския затвор. Според жалбоподателя, първоначално той е настанен в килия заедно с пушач. На 29 май 2009 г. той е настанен в отделна килия.

2. Граждански иски за вреди, заведени от жалбоподателя

(а) Първата група производства, засягащи периода от 25 февруари 2003 г. до 19 април 2004 г.

8. На 19 април 2004 г. жалбоподателят завежда иск срещу Министерството на правосъдието. Той претендира 50 000 лева (BGN) (25 565 евро (EUR)) като обезщетение за вреди, твърдейки, че е преживял стрес и унижение в резултат от лошите условия, при които е бил задържан във Варненския затвор в периода от 25 февруари 2003 г. до 19 април 2004 г. На 25 октомври 2004 г. Варненският районен съд указва на жалбоподателят да уточни и да определи размера на вредите, претърпени от него в резултат на всяко твърдяно действие или бездействие на затворническата администрация. Това води до необходимост жалбоподателят да раздели първоначалния си иск на пет отделни иска в размер на BGN 10 000 (EUR 5 113) всеки както следва: (1) за лоши санитарни условия в затвора; (2) за липса на възможност да поддържа своята лична хигиена ежедневно; (3) за лоши битови условия в килията; (4) за лошокачествена и недостатъчна като количество храна; и (5) за неадекватни медицински услуги.

9. Районният съд разпитва няколко свидетели, събира писмени доказателства и на 19 януари 2007 г. частично уважава иска му. Той установява, че на жалбоподателя е било позволено да напуска своята килия три пъти дневно за по четиридесет и пет минути и е трябвало извън тези периоди да използва за своите тоалетни нужди в килията

кофа, пред други затворници, което е било смущаващо за него. Намира, че сумата от BGN 100 (EUR 51) ще овъзмезди изпитаното от него неудобство. Що се отнася до останалите четири претенции, съдът отбелязва изявленията на свидетелите, в смисъл че няма течаща вода в килията на жалбоподателя, че килията е влажна и изложена на течение, без подова настилка и с белеща се мазилка по стените; тоалетните и столовата са пълни с плъхове; и жалбоподателят има право да се къпе веднъж на две седмици. Той обаче решава, че не е доказано, че тези недостатъци са причинили някакви вреди на жалбоподателя. Освен това съдът счита за ирелевантен факта, че има плъхове в тоалетните и в столовата, тъй като жалбоподателят не е посочил плъхове в своята искове молба. Що се отнася до иска, който се отнася за медицинските услуги в затвора, районният съд установява, че жалбоподателят страда от астма и епилепсия. Въз основа на медицинския му картон е установено, че е бил преглеждан от лекар най-малко веднъж в месеца и му е било предписвано лечение. Освен това съдът отбелязва, че в няколко случая той е бил приканен настойчиво да се въздържа от пушене, но очевидно не е последвал този съвет. Поради това той отхвърля този иск като необоснован. Отхвърля и иска за качеството и количеството на храната, посочвайки, че жалбоподателят не е привел доводи или доказателства в това отношение.

10. След обжалване, в решение от 20 юли 2007 г., Варненският окръжен съд увеличава обезщетението по първия иск на жалбоподателя на BGN 500 (EUR 255) и потвърждава решението от 19 януари 2007 г. в останалата му част. Той постановява, че въпреки че свидетелите са установили, че жалбоподателят е бил притеснен от използването на кофа за своите санитарни нужди, те не са казали нищо за отношението му към другите условия, във връзка с които са направени оплаквания. Жалбоподателят подава нова жалба.

11. В окончателно решение от 27 април 2009 г. Върховният касационен съд потвърждава решението от 20 юли 2007 г. Той отбелязва, че жалбоподателят не е доказал, че е претърпял каквито и да било неимуществени вреди по отношение на четирите иска, отхвърлени от съдилищата от по-долна инстанция.

(б) Втората група от производства, засягащи периода от 20 февруари 2005 г. до 15 септември 2006 г.

12. През 2009 г. жалбоподателят завежда нов иск срещу Министерството на правосъдието, претендирайки общо BGN 10 000 (EUR 5 113) като обезщетение за нематериални вреди във връзка с условията му на задържане във Варненския затвор. Поради причини, които не са обосновани, искът се отнася само за периода от 20 февруари 2005 г. до 15 септември 2006 г.

13. Варненският административен съд изслушва няколко свидетели и на 9 декември 2009 г. отхвърля иска на жалбоподателя. Констатациите

му за условията във Варненския затвор са подобни на тези, направени от съдилищата в предишната група от производства (виж параграф 9 по-горе). За разлика от тези съдилища обаче, Варненският административен съд приема, че постоянният достъп до тоалетна, течаща вода, вентилация и достатъчно естествена светлина следва да се осигурява единствено когато това е възможно. Съдът базира своето заключение на законови разпоредби, касаещи заведенията за досъдебно задържане, като счита, че те са приложими по аналогия спрямо затворите. Освен това той приема, че е недоказано дали жалбоподателят е страдал от никакви заболявания или дали е претърпял никакви нематериални вреди в резултат от условията, при които е бил задържан.

14. След обжалване, в окончателно решение от 15 октомври 2010 г. Върховният административен съд потвърждава решението от 9 декември 2009 г., като посочва, че размерите на килията на жалбоподателя отговарят на законовите изисквания и че жалбоподателят не е доказал, че страда от някакво заболяване.

Б. Наблюдението на кореспонденцията на жалбоподателя и забраната за телефонни контакти между жалбоподателя и неговия адвокат

15. Жалбоподателят представя шест писма и пликове, адресирани от него до неговия адвокат. Половината от тях са изпратени от Варненския затвор, а другата половина – от Пловдивския затвор. Всеки плик е маркиран или подпечатан като проверен от затворническата администрация. Както е отбелязано в писмо от администрацията на Пловдивския затвор, представено от Правителството, затворническата администрация, действайки съгласно член 37 от Правилника за прилагане на Закона за изпълнение на наказанията, обикновено отваря всички пликове, включително изпращаните на адвокати, за да провери тяхното физическо съдържание, без да чете текста на писмата в тях.

16. Скоро след прехвърлянето му в Пловдивския затвор през 2009 г. жалбоподателят се оплаква, че не му е било позволено да се свърже с адвоката си по телефона. След проверка, в писмо от 2 април 2009 г. Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ към Министерството на правосъдието го информира, че адвокатите не са сред лицата, с които затворниците имат право да се свързват по телефона съгласно член 37а от Правилника за прилагане на Закона за изпълнение на наказанията. Освен това тя обяснява, че жалбоподателят е бил осъден на доживотен затвор и не участва в никакви висящи дела. Изглежда, че жалбоподателят е предприел стъпки да докаже, че наистина има висящо наказателно производство срещу него. Накрая, на 28 май 2009 г. адвокатът на жалбоподателя е включен в списъка на лицата, с които на жалбоподателя е позволено да се свързва по телефона.

В. Продължителност на наказателното производство за кражба срещу жалбоподателя

17. На неуточнена дата през 1999 г. разследващите органи в Пловдив започват разследване по редица кражби на автомобили. На 21 април 2000 г. на жалбоподателя е наложено досъдебно задържане като заподозрян. По-късно той е обвинен и разпитан.

18. На 16 февруари 2001 г. Пловдивска районна прокуратура внася обвинителен акт срещу жалбоподателя и три други лица в Пловдивския районен съд.

19. Районният съд насрочва петнадесет заседания по делото. Три заседания са отложени поради отсъствие на жалбоподателя, което предизвиква забавяне с около шест месеца; шест заседания са отложени заради неявяване на назначените от съда вещи лица или заради получаването на допълнителни експертни заключения; две заседания са отложени поради неявяване на едно или няколко от лицата, обвинени заедно с жалбоподателя, или техните адвокати; и три заседания са отложени поради отсъствието на съдията или член на състава. При разглеждането на делото съдът допуска шест експертизи и разпитва най-малко тринадесет свидетели.

20. В решение от 9 декември 2003 г. районният съд осъжда жалбоподателят по редица точки от обвинителния акт за кражба на автомобил в съучастие с други.

21. След обжалване Пловдивският окръжен съд провежда четири заседания и разпитва няколко свидетели. Едно от заседанията е отложено поради неявяване на свидетел, а другите две заседания са отложени поради заболяване на две от лицата, обвинени заедно с жалбоподателя.

22. На 3 юни 2005 г. Окръжният съд отменя решението от 9 декември 2003 г. поради недостатъчни и противоречив мотиви и връща делото.

23. Районният съд насрочва десет заседания. Три заседания са отложени, тъй като съдията е в отпуск по майчинство, едно заседание – тъй като е повишена в по-висшестоящ съд; едно заседание е отложено, тъй като е необходимо да бъде назначен служебен защитник за жалбоподателя; а три други заседания са отложени, тъй като част от веществените доказателства липсва. На 20 декември 2007 г., повече от две години след началото на второто дело, районният съд прекратява съдебното производство и връща делото на разследващите органи, тъй като установява процесуални нарушения в досъдебна фаза.

24. На 21 февруари 2008 г. районната прокуратура прекратява наказателното производство срещу жалбоподателя. На 24 септември 2008 г. Пловдивската окръжна прокуратура отменя постановлението от 21 февруари 2008 г. и връща делото за допълнително разследване. На

23 януари 2009 г. срещу жалбоподателя отново е повдигнато обвинение и той е разпитан.

25. В постановление от 6 април 2009 г. районната прокуратура отново прекратява наказателното производство срещу жалбоподателя поради липса на доказателства. Изглежда, че постановлението не е обжалвано отново и става окончателно.

II. РЕЛЕВАНТНО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

А. Изпълнение на наказанията

26. Релевантното вътрешно право по отношение на изпълнението на наказанията е посочено в решението на Съда по делото *Илиев и други срещу България* (№№ 4473/02 и 34138/04, §§ 23-24, 10 февруари 2011 г.).

Б. Кореспонденция и телефонни разговори на затворниците

27. Релевантното вътрешно право и практика по отношение на кореспонденцията на затворниците са посочени в решението на Съда по делото *Илиев и други*, цитирано по-горе, §§ 25-31.

28. Релевантното вътрешно право и практика по отношение на телефонните разговори на затворниците са посочени в решението на Съда по делото *Петров срещу България* (№ 15197/02, § 24, 22 май 2008 г.).

В. Законът за отговорността на държавата и общините за вреди

29. Относимите разпоредби на Закона за отговорността на държавата и общините за вреди („ЗОДОВ“) и практиката по приложението му са посочени в решението на Съда по делото *Кирилов срещу България* (№ 15158/02, §§ 43-48, 22 май 2008 г.).

Г. Наказателно-процесуален кодекс („НПК“)

30. Релевантното вътрешно право и практика по отношение на възможността делото на обвиняемия да бъде внесено в съда или да бъде прекратено производството по него (член 239а от НПК от 1974 г., отменен с член 368 от НПК от 2006 г.) са посочени в решението на Съда по делото *Димитров и Хамънов срещу България*, №№ 48059/06 и 2708/09, § 38-45, 10 май 2011 г.

III. ДОКЛАДИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ КОМИТЕТ ЗА ПРЕДОТВРЯВАНЕ НА ИЗТЕЗАНИЯТА И НЕЧОВЕШКОТО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО ОТНОШЕНИЕ ИЛИ НАКАЗАНИЕ (КПИ)

31. През 2010 г. КПИ посещава Варненския затвор за първи път. Неговият доклад за посещението още не е публично оповестен.

32. По време на посещенията си в други затвори в България, той отбелязва използването на кофи от затворници за техните санитарни нужди. Като намира тази практика за „неприемлива“, той препоръчва няколко пъти тя да бъде преустановена (виж, например, параграфи 73 и 77 относно Софийския затвор от доклада за неговото посещение в България през 2006 г. (CPT/Inf (2008 г.) 11), и параграфи 82, 87 и 118 относно Бургаския и Плевенския затвори от доклада за неговото посещение в България през 2002 г. (CPT/Inf (2004 г.) 21)).

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕНОВЕ 3 И 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

33. Жалбоподателят се оплаква съгласно членове 3 и 13 от Конвенцията, че условията във Варненския затвор са били нечовешки и унижителни и че той не е имал ефективно правно средства за защита в това отношение.

Член 3 гласи:

„Никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отношение или наказание.“

Член 13 гласи:

„Всеки, чиито права и свободи, провъзгласени в тази Конвенция, са нарушени, има право на ефикасни правни средства за тяхната защита пред съответните национални власти, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи при упражняване на служебни функции.“

A. Доводи на страните

1. Правителството

34. Правителството отбелязва, че на жалбоподателя вече е присъдено обезщетение за вреди в националното производство заради лошите битови условия във Варненския затвор за периода от 25 февруари 2003 г. до 19 април 2004 г. Освен това то твърди, че той не е изчерпал вътрешноправните средства за защита, тъй като е имал възможност да поиска обезщетение за вреди във връзка с останалия период на

задържането му в този затвор. Правителството цитира редица решения, в които националните съдилища са присъдили обезщетение за вреди във връзка с лошите условия на задържане. Освен това Правителството счита, че страданията, нанесени на жалбоподателя, не са достигнали максималното ниво на тежест, което се изисква съгласно член 3 от Конвенцията. Те поддържат тезата, че условията, при които е задържан жалбоподателя във Варненския затвор, са същите като за всички затворници, и поради това не показват каквото и да било намерение за унизяване на жалбоподателя.

2. Жалбоподателят

35. Жалбоподателят оспорва тези аргументи. Той твърди, че условията на задържането му представляват нечовешко и унижително отношение, което е признато и от националните съдилища.

36. Що се отнася до член 13, жалбоподателят отбелязва, че той е завел искове за вреди по отношение на част от периода на своето задържане във Варненския затвор. В първата група искове обаче националните съдилища разделят оплакванията му на пет отделни иска и накрая отхвърлят повечето от тях. Освен това, като се позовава на решението на Съда по делото *Йовчев срещу България* (№ 41211/98, 2 февруари 2006 г.), жалбоподателят счита, че изискването на националните съдилища за отделно доказване на претърпените нематериални вреди, независимо от факта, че те са констатирани, че битовите условия в затвора са унижителни, е лишило това правно средство за защита от ефикасността, която то по принцип може да има. Що се отнася до втората група производства, жалбоподателят заявява, че националният съд е отхвърлил иска му, посочвайки, че държавата не е била длъжна да осигури условия, които са по-добри от съществуващите в затвора.

В. Оценката на Съда

1. Допустимост

(а) Член 3 от Конвенцията

(i) Статут на жертва

37. Виждайки, че жалбоподателят е завел два иска за вреди по отношение на условията на задържането му за периодите от 25 февруари 2003 г. до 19 април 2004 г. и от 20 февруари 2005 г. до 15 септември 2006 г. и му е било присъдено обезщетение за вреди в първата група производства (виж параграфи 8–14 по-горе), възниква въпросът дали жалбоподателят може все още да бъде считан за жертва на нарушение на член 3 по отношение на тези периоди. Въпреки че не

го формулира изрично, Правителството представя този довод, като се позовава на факта, че на жалбоподателя е присъдено обезщетение (виж параграф 34 по-горе).

38. Въпросът дали жалбоподателят може да претендира, че е жертва на твърдяно нарушение на Конвенцията, е относим към всички етапи на производството по Конвенцията (виж, наред с други източници, *Burdov v. Russia*, no. 59498/00, § 30, ECHR 2002-III). Този въпрос по същество води от страна на Съда до *ex post facto* проверка на положението на жалбоподателя. Решение или мярка на националните съдилища, които са благоприятни за жалбоподателя, не са принципно достатъчни, за да го лишат от статута му на жертва, освен ако тези власти са признали нарушението на Конвенцията и след това са предоставили адекватно обезщетение за последното (виж, като скорошен източник, *Ciorap v. Moldova* (no. 2), no. 7481/06, § 18, 20 юли 2010 г.).

39. Като прилага тези принципи спрямо настоящия случай, Съдът отбелязва, че в първата група производства относно периода от 25 февруари 2003 г. до 19 април 2004 г. властите са признали и са присъдили обезщетяване единствено по един аспект от иска на жалбоподателя: оплакването от използването на кофата в неговата килия.

40. Националните съдилища инструктират жалбоподателя да раздели своя първоначален иск на пет отделни иска (виж параграф 8 по-горе), разглеждайки всеки елемент от условията на задържане като отделен въпрос, нуждаещ се от отделен анализ на възможния му ефект върху благосъстоянието на жалбоподателя. Съдът счита, че този анализ води да намаляване на релевантността на всеки аргумент при разглеждане на общите условия на задържане и по този начин представлява неразглеждане на кумулативните ефекти от тези условия върху жалбоподателя, както се изисква от Конвенцията (виж *Dougoz v. Greece*, no. 40907/98, § 46, ECHR 2001-II). Този подход лесно би могъл да доведе до заключението, че нито едно от оплакванията не е, само по себе си, достатъчно сериозно, за да изисква обезщетение, дори в случаите, когато би могло да се счете, че общото въздействие върху конкретния затворник, ако е било преценено в контекста на съдебната практиката във връзка с Конвенцията, достига прага по член 3 от Конвенцията (виж *Илиев и други*, цитирано по-горе, § 49).

41. На второ място, Съдът не може да не отбележи, че националните съдилища са отхвърлили по-голямата част от оплакванията на жалбоподателя единствено защото са констатирали, че той не е доказал претърпените от него нематериални вреди. Например, те отбелязват показанията на свидетелите, че жалбоподателят е бил държан във влажна килия в лошо състояние, че е имало плъхове в тоалетните и столовата и че на жалбоподателя е било разрешено да се къпе само веднъж на две седмици. Те обаче считат, че в това отношение не са

доказани психически страдания и мъки и че, що се отнася до плъховете, тяхното присъствие не би могло да бъде взето предвид, тъй като жалбоподателят не ги е посочил в оплакването си от лошите условия като цяло (виж параграф 9 по-горе). Съдът вече е критикувал този подход на националните съдилища в редица решения срещу България (виж *Йовчев*, § 147, *Илиев и други*, § 48, и двете цитирани по-горе, и *Радков срещу България* (по. 2), № 18382/05, § 39, 10 февруари 2011 г.), като е посочил, че той е ненужно формалистичен и позволява голям брой случаи, включващи оплаквания за емоционално страдание, а не от физическо увреждане или заболяване, да бъдат отхвърляни като необосновани. Настоящият случай, за съжаление, е още един пример за порочен по същността си подход към обезщетението за вреди от нечовешки и унижителни условия на задържане.

42. Що се отнася до втората група производства, касаещи периода от 20 февруари 2005 г. до 15 септември 2006 г., Съдът отбелязва, че националните съдилища са отхвърлили иска на жалбоподателя в неговата цялост, приемайки, че държавата не е задължена съгласно националното право да осигури по-добри условия от тези, които съществуват в затвора (виж параграфи 13–14 по-горе). По-специално те намират, че непрекъснатият достъп до тоалетна, течаща вода и достатъчно количество дневна светлина трябва да бъде предоставян единствено когато е възможно. Въз основа на тази мотивировка Съдът не може да не заключи, че в тази група от производства националните съдилища не само че не разглеждат кумулативния ефект от условията върху жалбоподателя, но дори отхвърлят самото съществуване на задължението на държавата да осигури условия на задържане, които са съвместими с член 3.

43. С оглед на предходното, въпреки факта, че искът на жалбоподателя за нематериални вреди е отчасти признат в първата група производства, Съдът не е убеден, с оглед на изхода от двете групи производства, че органите са признали целокупността на нарушението на член 3 от Конвенцията. Те не са му предоставили и адекватно възмездие. Следователно жалбоподателят все още може да претендира, че е жертва на нарушение на член 3 от Конвенцията.

44. Поради това възражението на Правителството трябва да бъде отхвърлено.

(ii) Изчерпване на вътрешноправните средства за защита

45. Правителството повдига и възражение за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита във връзка с останалия период от задържане в същия затвор, заявявайки, че жалбоподателят не е потърсил обезщетение за вреди по ЗОДОВ (виж параграф 34 по-горе).

46. Съдът е приел, въз основа на разработките в практиката на българските съдилища от 2003 г., че иск по ЗОДОВ е принципно

ефективно правно средство за защита срещу лоши условия на задържане, при условие че жалбоподателят е бил освободен или поставен при условия, които отговарят на стандартите на Конвенцията (виж *Христов срещу България* (dec.), № 36794/03, 18 март 2008 г., и *Радков* (№ 2), цитирано по-горе, §§ 37 и 53).

47. Съдът отбелязва, че на 18 февруари 2009 г. жалбоподателят е прехвърлен в друг затвор. Той не твърди, че е бил подложен на подобни условия там. Поради това не може да бъде изключен иск за обезщетение като неефективен във връзка с оплакването, че между септември 2006 г. и февруари 2009 г. жалбоподателят е останал при същите неадекватни условия на задържане. Както констатира Съдът в *Радков* (2) (цитирано по-горе, § 59), фактът, че в предходен иск на жалбоподателя не е получено адекватно обезщетение, не означава автоматично, че друг иск също би бил лишен от всякакви шансове за успех. Съдът обаче отбелязва, че, за разлика от *Радков* (2), в настоящия случай жалбоподателят е завел друг иск няколко години след първия. За съжаление, изходът е дори по-лош, тъй като съдилищата намират, че не е налице задължение на държавата да предостави по-добри условия (виж параграфи 13–14 по-горе). Така, след като е завел две групи искове, включващи разпит на свидетели, събиране на писмени доказателства и жалби пред няколко съдебни инстанции, не може да се счита, че жалбоподателят е бил длъжен съгласно член 35, § 1 от Конвенцията да предяви трети иск пред същите съдилища и за същата цел. Съдът подчертава, че прилагането на правилото за изчерпване трябва да се извършва с определена степен на гъвкавост и без прекомерен формализъм. Съдът вече е приел, че правилото за изчерпване нито е абсолютно, нито може да бъде автоматично прилагано; за целите на проверката дали то е спазено е важно да се отчетат обстоятелствата по конкретния случай. Това означава по-специално, че Съдът трябва да отчете реалистично не само съществуването на формални правни средства за защита в правната система на съответната Високодоговаряща страна, но и общия контекст, в който оперират те, както и обстоятелствата около личността на жалбоподателя. След това той трябва да провери дали, с оглед на всички обстоятелства по делото, жалбоподателят е извършил всичко, което може да бъде разумно очаквано от него, за да изчерпи вътрешноправните средства за защита (виж *Spasovski v. “the former Yugoslav Republic of Macedonia”*, no. 45150/05, § 23, 10 юни 2010 г., с последващи препратки). Поради това и без да спекулира относно евентуалния изход от последващ иск по ЗОДОВ, Съдът счита, че при конкретните обстоятелства по това дело не би могло да се очаква от жалбоподателя да заведе трети иск по отношение на останалия период от задържането му във Варненския затвор.

48. Съответно възражението на Правителството, основано на неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, следва да бъде отхвърлено.

(iii) Заключение

49. С оглед на горепосочените съображения Съдът счита, че оплакването по член 3 не е ясно необосновано по смисъла на член 35, § 3, буква а) от Конвенцията или недопустимо на каквито и да било други основания. Поради това то трябва да бъде обявено за допустимо.

(б) Член 13 от Конвенцията

50. Съдът счита, че оплакването по член 13 не е явно необосновано по смисъла на член 35, § 3, буква а) от Конвенцията или недопустимо на каквито и да било други основания. Поради това то трябва да бъде обявено за допустимо.

2. По съществуващото

(а) Член 3 от Конвенцията

51. Повторно заявяване на общите принципи относно проверката на условията на задържане по член 3 може да бъде намерено в скорошни решения на Съда по делата *Ślawomir Musiał v. Poland*, no. 28300/06, §§ 85-88, ECHR 2009-... (извадки); *Orchowski v. Poland*, no. 17885/04, §§ 119-122, ECHR 2009-... (извадки); и *Norbert Sikorski v. Poland*, no. 17599/05, §§ 126-131, 22 октомври 2009 г.

52. Съдът отбелязва, че периодът, който следва да бъде взет предвид, е от 29 декември 2002 г. до 18 февруари 2009 г., т.е. шест години и два месеца без единадесет дни.

53. В националните производства, съдилищата установяват, че условията, при които е задържан жалбоподателят във Варненския затвор са лоши (виж параграфи 9 и 13 по-горе). По-специално те установяват, че жалбоподателят не е имал достъп до тоалетна или течаща вода, освен за кратки интервали три пъти дневно. Извън тези периоди той е бил принуден да използва кофа е килията, за да се облекчава. Това се е случвало често в присъствието на други затворници. Той е имал възможност да се къпе едва веднъж на две седмици. Овен това, макар съдилищата да не правят формални констатации в този смисъл, те отбелязват изявленията на свидетелите, че столовата и санитарните помещения са били пълни с плъхове и че килията е била изложена на течение и е била влажна. Тези факти не са оспорени от Правителството. Като се взема предвид кумулативният ефект от тези условия върху жалбоподателя, както и периодът на задържането му, Съдът счита, че страданията и трудностите, понесени от него, надвишават неизбежното ниво на страдание, присъщо на

задържането, и излизат отвъд прага на строгост по член 3 (виж *Славчо Костов срещу България*, № 28674/03, § 54, 27 ноември 2008 г.). При тези обстоятелства, дори и да приеме, че твърденията на жалбоподателя за неадекватна храна и медицинска помощ не са подкрепени с достатъчно доказателства, Съдът счита, че другите аспекти на условията на задържането му са достатъчно сериозни, за да бъдат квалифицирани като унизително отношение.

54. Следователно е налице нарушение на член 3 от Конвенцията.

б) Член 13 от Конвенцията

55. Съдът вече е констатирал, че исквете за обезщетение, заведени от жалбоподателя, не са му осигурили адекватно възмездие, главно в резултат от прекалено формалистичния подход на националните съдилища, който се установява, че е в нарушение на член 13 по редица решения срещу България (виж, наред с другите, *Йовчев*, § 146, *Радков (2)*, § 53, *Илиев и други*, § 68, всичките цитирани по-горе). Освен това той отбелязва, че в момента, в който завежда това дело, жалбоподателят все още е задържан при същите условия и е преместен в друг затвор едва няколко години след това. Както вече е отбелязано, правните средства за защита срещу условията за задържане, които са с изцяло компенсаторен характер, могат да се разглеждат като ефикасни единствено по отношение на жалбоподатели, които са били освободени или поставени при условия, отговарящи на стандартите на Конвенцията (виж *Orchowski*, § 109, и *Norbert Sikorski*, § 116, и двете цитирани по-горе). Правителството не е посочило каквито и да било други правни средства за защита, които са на разположение на жалбоподателя и които могат да доведат до каквото и да било подобрение на условията.

56. Следователно е налице нарушение на член 13 от Конвенцията.

II. ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕНОВЕ 8 И 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

57. Жалбоподателят се оплаква, че затворническите власти във Варненския и Пловдивския затвор са наблюдавали кореспонденцията между него и неговия адвокат и че не е разполагал с ефективни вътрешноправни средства за защита в това отношение. Той се позовава на членове 8 и 13 от Конвенцията.

Член 8 гласи:

„1. Всеки има право на неприкосновеност на ... кореспонденцията [си].

2. Намесата на държавните власти в упражняването на това право е недопустима, освен в случаите предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на

безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите.“

Член 13 гласи:

„Всеки, чиито права и свободи, провъзгласени в Конвенция[та], са нарушени, има право на ефикасни правни средства за тяхната защита пред съответните национални власти, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи при упражняване на служебни функции.“

58. Правителството посочва, че необоснованото наблюдаване на кореспонденцията от администрацията попада в приложното поле на ЗОДОВ и твърди, че жалбоподателят не е изчерпал наличните вътрешноправни средства за защита. Освен това то посочва, че затворническата администрация не е чела писмата, изпращани от жалбоподателя, а само е проверявала физическото съдържание на пликовете.

А. Допустимост

59. Съдът вече констатира, че ЗОДОВ не е ефективно правно средство за защита в случаите на необосновано наблюдение на кореспонденцията на затворниците (виж *Илиев и други*, цитирано по-горе, §§ 77-78). Той не вижда причина да се отклонява от това заключение. Съответно предварителното възражение на Правителството трябва да бъде отхвърлено.

60. Освен това Съдът счита, че оплакванията на жалбоподателя по членове 8 и 13 от Конвенцията не са явно необосновани по смисъла на член 35, § 3, буква а) от Конвенцията и не са недопустими на каквито и да било други основания. Поради това те трябва да бъдат обявени за допустими.

Б. По съществото

61. Съдът отбелязва, че систематичното отваряне на писмата на жалбоподателят е признато от Правителството в становището му по настоящото дело (виж параграф 58 по-горе). Освен това той отбелязва, че често е установявал нарушения на член 8 от Конвенцията по български дела относно безразборно отваряне от властите на кореспонденцията на затворниците с техните адвокати (виж, наред с много други, *Радков срещу България*, № 27795/03, §§ 20-22, 22 април 2010 г., и *Константин Попов срещу България*, № 15035/03, § 17, 25 юни 2009 г.).

62. Освен това той е установил, че наблюдението на кореспонденцията на затворниците не произтича от едно отделно решение, взето от органите, а директно от приложението на съответното законодателство. Той обаче е заключил, че няма нарушение на член 13

от Конвенцията, тъй като тази разпоредба не гарантира правно средства за защита, позволяваща оспорване на първичното законодателство на Високодоговаряща страна пред национален орган (виж *Петров*, § 65, и *Константин Попов*, § 23, и двете цитирани по-горе).

63. След като разгледа всички представени му материали, Съдът счита, че Правителството не е изложило нито един факт или аргумент, който да може да го убеди да стигне до различни заключения по настоящото дело. Следователно е налице нарушение на член 8 и няма нарушение на член 13 от Конвенцията.

III. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 34 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

64. Жалбоподателят се оплаква, като се позовава на член 34 от Конвенцията, че наблюдението на кореспонденцията му представлява възпрепятстване на ефективното упражняване на правото му на жалба. Освен това той се оплаква, като се позовава на членове 8 и 34 от Конвенцията, че не му е било позволено да се свърже с адвоката си по телефона. Съдът счита, че тези оплаквания попадат в приложното поле на член 34 от Конвенцията, който, в релевантната си част, гласи следното:

„Съдът може да бъде сезиран с жалба от всяко лице ..., ко[е]то твърд[и], че [е] жертва на нарушение от страна на някоя от Високодоговарящите страни на правата, провъзгласени в Конвенцията или в Протоколите към нея. Високодоговарящите страни са длъжни да не създават по никакъв начин пречки за ефективното упражняване на това право.“

65. Правителството претендира, че властите не са възпрепятствали по никакъв начин кореспонденцията на жалбоподателя със Съда и с неговия законен представител.

66. Съдът не може да установи доказателства, че жалбоподателят, който е могъл да осъществява ефективна комуникация със Съда след подаването на оплакванията му, е бил засегнат по какъвто и да било начин във връзка с представянето на жалбата му или че по какъвто и да било начин му е било попречено да упражнява правото си да подаде своята жалба.

67. Следователно това оплакване е явно необосновано и трябва да бъде отхвърлено в съответствие с член 35, § 3, буква а) и § 4 от Конвенцията.

IV. ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕНОВЕ 6 И 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

68. Жалбоподателят се оплаква, че продължителността на наказателното производство срещу него за кражба е било несъвместимо с изискването на „разумен срок“, заложено в член 6, § 1 от Конвенцията.

Освен това, като се позовава на член 13 от Конвенцията, той се оплаква, че не е разполагал с каквито и да било ефективни вътрешноправни средства за защита в това отношение.

Член 6, § 1 гласи следното в своята относима част:

„Всяко лице, при решаването на ... каквото и да е наказателно обвинение срещу него ... има право на ... гледане ... в разумен срок ... от ... съд ...“

Член 13 гласи:

„Всеки, чиито права и свободи, провъзгласени в Конвенция[та], са нарушени, има право на ефикасни правни средства за тяхната защита пред съответните национални власти, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи при упражняване на служебни функции.“

А. Допустимост

69. Правителството твърди, че жалбоподателят не е изчерпал всички правни средства за защита, с които е разполагал, тъй като не е подал жалба срещу прекомерната продължителност на делото пред националните органи и не се е възползвал от процедурата по член 239а от НПК. Освен това то посочва, че жалбоподателят е могъл да заведе иск за обезщетение по член 2 от ЗОДОВ.

70. Жалбоподателят не е съгласен.

71. Съдът отбелязва, че производството по член 239а от НПК, което предвижда за обвиняемия възможността делото му да бъде внесено пред съда или да бъде спряно производството, ако предварителното разследване продължава прекалено дълго, е приложимо само на досъдебната фаза. Голямата част от забавянето по делото на жалбоподателя обаче настъпва по време на съдебната фаза от делото. Освен това той отбелязва, че в редица решения той е установил, че, освен горепосоченото правно средство за защита, не са налице правни средства за ускоряване или обезщетяване във връзка с продължителността на наказателните производства в България (виж *Димитров и Хамънов срещу България*, цитирано по-горе, §§ 92-96, с последващи препратки). По-специално той изрично е приел, че член 2 от ЗОДОВ не е такова правно средство за защита (пак там, § 97). Съдът не вижда причина да приеме друго по настоящото дело.

72. Поради това се отхвърля възражението на Правителството за неизчерпване на наличните вътрешноправни средства за защита.

73. Съдът отбелязва, че възраженията по членове 6 и 13 не са явно необосновани по смисъла на член 35, § 3, буква а) от Конвенцията. Освен това той отбелязва, че те не са недопустими на каквито и да било други основания. Поради това те трябва да бъдат обявени за допустими.

Б. По съществото

74. Правителството твърди, че за целите на член 6 от Конвенцията наказателното производство срещу жалбоподателя е започнало на 16 февруари 2001 г., когато обвинителният му акт е внесен в националния съд. То твърди също, че продължителността на производството не е била неразумна, тъй като делото е било сложно.

75. Жалбоподателят оспорва, че е бил уведомен за наказателното производство срещу него на 21 април 2000 г., когато му е било наложено досъдебно задържане.

76. Съдът счита, че в настоящия случай положението на жалбоподателя е „съществено засегнато“ на 21 април 2000 г., когато му е наложено досъдебно задържане по подозрение в редица кражби на автомобили (виж параграф 17 по-горе, както и *Foti and Others v. Italy*, 10 декември 1982 г., §§ 52 и 53, Series A no. 56; и *Crowther v. the United Kingdom*, no. 53741/00, §§ 8 и 26, 1 февруари 2005 г.).

77. Периодът приключва на 6 април 2009 г., когато районният прокурор прекратява наказателното производство срещу жалбоподателя (виж параграф 25 по-горе). Така то продължава девет години без петнадесет дни за предварително разследване и съдебно производство на две инстанции.

78. Съдът повтаря, че разумността на продължителността на производството трябва да бъде оценявана в контекста на обстоятелствата по делото и с оглед на следните критерии: сложността на делото; и поведението на жалбоподателите и съответните власти (виж, наред с много други източници, *Pélissier and Sassi v. France* [GC], no. 25444/94, § 67, ECHR 1999-II). Освен това повтаря, че член 13 гарантира ефективно средство за правна защита пред национален орган за твърдяно нарушение на изискването по член 6, § 1 делото да бъде гледано в разумен срок (виж *Kudła v. Poland* [GC], no. 30210/96, § 156, ECHR 2000-XI).

79. Съдът често установява нарушения на член 6, § 1 и член 13 от Конвенцията в случаи, в които се повдигат въпроси, подобни на този по настоящото дело (виж, наред с много други, *Османов и Юсеинов срещу България*, №№ 54178/00 и 59901/00, §§ 30 и 42, 23 септември 2004 г., и *Костов и Янков срещу България*, № 1509/05, §§ 21 и 27, 22 април 2010 г.). След като прегледа всички представени му материали, Съдът счита, че Правителството не е представило каквито и да било факти или аргументи, които да са в състояние да го убедят да стигне до различно заключение по настоящото дело. По-специално Съдът отбелязва, че най-значителните забавяния се дължат на многократното отлагане на процеса от районния съд и връщането на делото. Макар жалбоподателят наистина да е отговорен за няколко отлагания, основната част от забавянията по делото се дължи на причини извън неговия контрол като

неявяване на свидетели, вещи лица или дори съдии или членове на състава (виж параграфи 17–25 по-горе).

80. Що се отнася до съществуването на ефективни правни средства за защита, които могат да предотвратят нарушаването на член 6, § 1 или продължаването му или които предвиждат адекватно обезщетение, се позовава на своята констатация по-горе (виж параграф 71 по-горе), че не са налице правни средства за ускоряване или обезщетяване във връзка с продължителността на наказателните производства в България.

81. С оглед на горепосоченото и като взема предвид практиката си по въпроса и общата продължителност на производството, Съдът счита, че в настоящия случай продължителността на производството е прекомерна и не отговаря на изискването за „разумен срок“ и че жалбоподателят не е разполагал с ефективни правни средства за защита съгласно националното право в това отношение.

82. Съответно са налице нарушения на член 6, § 1 и член 13.

V. ОСТАНАЛАТА ЧАСТ ОТ ОПЛАКВАНИЯТА НА ЖАЛБОПОДАТЕЛЯ

83. Жалбоподателят се оплаква също така, като се позовава на член 8 от Конвенцията, че след прехвърлянето му в Пловдивския затвор е бил поставен в една килия заедно с пушач, което е влошило астмата му.

84. Съдът отбелязва, че жалбоподателят не е представил информация дали е отправил това оплакване към затворническата администрация или към националните съдилища. Освен това се отбелязва, че той е бил поставен в отделна килия на 29 май 2009 г., около три месеца след като е бил преместен в Пловдивския затвор (виж параграф 7 по-горе). Така, като се вижда, че твърдяната намеса е продължила само в рамките на кратък период от време, нищо не подсказва, че един иск по ЗОДОВ не би могъл да му осигури овъзмездяване (виж параграф 46 по-горе).

85. С оглед на изложеното по-горе, като се приема, че принципно може да възникне въпрос по член 8 от Конвенцията, това оплакване трябва да бъде обявено за недопустимо съгласно член 35, §§ 1 и 4 поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита.

VI. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

86. Член 41 от Конвенцията предвижда следното:

„Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.“

А. Вреди

87. Жалбоподателят претендира нематериални вреди, както следва: 30 000 евро (EUR) за нарушението на член 3; EUR 10 000 във връзка с член 8; EUR 15 000 във връзка с член 6; и EUR 3 000 във връзка с 13 от Конвенцията.

88. Правителството оспорва този иск.

89. Съдът счита, че жалбоподателят трябва да е претърпял нематериални вреди в резултат от нарушенията на правата му, констатирани по делото. Като взема предвид всички обстоятелства по делото и решава по справедливост, Съдът, признавайки, че на жалбоподателя е била присъдена равностойността на приблизително EUR 255 в рамките на националните производства (виж параграф 10 по-горе), му присъжда EUR 7 000 по тази точка.

Б. Разходи и разноси

90. Жалбоподателят претендира EUR 10 920 за 156 часа правна работа, извършена от неговите адвокати в производството пред Съда при почасова ставка в размер на EUR 70. В подкрепа на този иск той представя договор и график. Освен това той претендира EUR 160 за пощенски разходи и разходи за копиране и EUR 263 разходи за преводи. Той представя договор за превод. Той иска всяка присъдена му от Съда сума по това перо да бъде платима на неговите адвокати, г-жа С. Стефанова и г-н М. Екимджиев.

91. Правителството счита, че исковете са прекомерни.

92. Съгласно практиката на Съда, жалбоподателите имат право на възстановяване на разноските им единствено доколкото е било доказано, че те са действително и по необходимост направени и са разумни като размер. В настоящото дело, като има предвид информацията, с която разполага, и изложените по-горе критерии и като отбелязва, че част от жалбата е обявена за недопустима, Съдът счита за основателно да му присъди сумата от EUR 2 000. Тази сума трябва да бъде платена по банковата сметка на представителите на жалбоподателя, г-жа С. Стефанова и г-н М. Екимджиев.

В. Лихва за забава

93. Съдът намира за уместно, лихвата за просрочване да се базира на пределната лихва по заеми на Централната европейска банка, към която следва да се добавят три процентни пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ, СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява* за допустими оплакванията относно а) задържането на жалбоподателя при твърдени неадекватни условия на задържане във Варненския затвор и наличието на ефективно правно средство за защита по отношение на тези условия, б) твърдяната намеса в кореспонденцията на жалбоподателя от затворническата администрация и наличието на ефективно правно средство за защита в това отношение, и в) твърдяната прекомерна продължителност на наказателното производство срещу жалбоподателя и наличието на ефективно правно средство за защита в това отношение;
2. *Обявява* останалата част от жалбата за недопустима;
3. *Приема*, че е налице нарушение на член 3 от Конвенцията с оглед на условията на задържане на жалбоподателя във Варненския затвор;
4. *Приема*, че е налице нарушение на член 13 във връзка с член 3 от Конвенцията;
5. *Приема*, че е налице нарушение на член 8 от Конвенцията с оглед на наблюдаването на кореспонденцията на жалбоподателя с неговия адвокат;
6. *Приема*, че не е налице нарушение на член 13 във връзка с член 8 от Конвенцията;
7. *Приема*, че е налице нарушение на член 6, § 1 от Конвенцията с оглед на прекомерната продължителност на наказателното производство срещу жалбоподателя;
8. *Приема*, че е налице нарушение на член 13 във връзка с член 6, § 1 от Конвенцията;
9. *Приема*,
 - а) че държавата ответник следва да плати на жалбоподателя, в срок от три месеца, считано от датата, на която решението стане

окончателно, по смисъла на член 44, § 2 от Конвенцията, следните суми, които се конвертират в български лева по курса, който е в сила към датата на плащане:

- (i) EUR 7 000 (седем хиляди евро), плюс всякакви данъци, които биха могли да бъдат наложени върху тази сума, за неимуществени вреди;
- (ii) EUR 2 000 (две хиляди евро), плюс всякакви данъци, които биха могли да бъдат наложени върху тази сума на жалбоподателя, за разходи и разноси, които следва да бъдат преведени по банковата сметка на представителите на жалбоподателя, г-жа С. Стефанова и г-н М. Екимджиев;
- (б) че от изтичането на гореспоменатите три месеца до плащането се дължи обикновена лихва върху горните суми в размер, равен на пределната лихва по заеми на Централната европейска банка за периода на просрочие плюс три процентни пункта;

10. *Отхвърля* останалата част от претенцията на жалбоподателя за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и съобщено писмено на 10 януари 2012 г., в съответствие с член 77, §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Фатош Арачи
Заместник-секретар

Лех Гарлицки
Председател